

Nr 15

Utlåtande i anledning av motioner om höjning och indexreglering av studiebidrag, m.m.

Andra lagutskottet har behandlat fyra till lagutskott hänvisade motioner.

1) De likalydande motionerna 1: 277 av herr *Larsson, Thorsten, m. fl.* samt II: 341 av herr *Dahlgren m. fl.* I motionerna yrkas, att riksdagen måtte besluta »att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag dels beträffande frågan om höjning av studiebidraget inom studiemedelsförordningen till 0,5 ATP-basbelopp per år och i anslutning därtill en motsvarande höjning av det s. k. förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet, dels beträffande frågan om värdebeständighet för alla förmåner inom studiehjälpsreglementet».

2) De likalydande motionerna 1: 408 av herr *Lidgard* samt II: 512 av fru *Kristensson*. I motionerna yrkas, att riksdagen måtte besluta »att bidragsdelen av studiemedlen från och med läsåret 1968/69 uppräknas med 245 kr. till 1 995 kr. per läsår» samt »att studiebidragsmedlen indexregleras i enlighet med vad gäller studiemedlens totalbelopp».

I motionerna framställs även vissa andra yrkanden i studiesociala frågor. I dessa delar behandlas motionerna i särskilda utlåtanden.

Beträffande de skäl motionärerna åberopar till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionerna 1: 277 och II: 512.

Gällande bestämmelser m. m.

Det studiesociala stödet regleras främst i *studiehjälpsreglementet* och *studiemedelsförordningen*.

I *studiehjälpsreglementet*, som trädde i kraft den 1 juli 1964, regleras de studiesociala förmånerna för elever vid gymnasier, yrkesskolor och andra därmed jämställda skolformer. I reglementet skiljer man mellan yngre elever — de som börjat sina studier före det år de fyller 21 år — och äldre elever — de som börjat studera vid högre ålder. Till skillnad från yngre elever anses alltid äldre elever som fristående från föräldrarnas ekonomi. Till yngre elever utgår utan behovsprövning *studiebidrag* med 75 kr. i månaden under läsåret. Dessa elever kan också erhålla *inkomstprövat tillägg* med högst 75 kr. i månaden och *behovsprövat tillägg* om högst samma belopp. Elever med lång skolväg kan utan ekonomisk behovsprövning få *resetillägg* eller *inackorderingstillägg* med högst 100 kr. i månaden. Äldre

elever erhåller i stället för de ovan angivna förmånerna *förhöjt studiebidrag* som utgår utan behovsprövning med 175 kr. i månaden under läsåret.

Enligt studiehjälpsreglementet kan studerande som är i behov av studiekredit erhålla *studielån*. Sådant lån erhålles efter behovsprövning som handhas av centrala studiehjälpsnämnden. Behovsprövningen sker för yngre elev med hänsyn till elevens och hans föräldrars eller, om han är gift, makens ekonomiska förhållanden. Äldre studerandes lånerätt bedömes endast med beaktande av studerandens egen och i förekommande fall makes ekonomi.

Enligt huvudregeln utgår studielån med högst 5 000 kr. för läsåret. Studerande som bedriver heltidsstudier och har försörjningsskyldighet mot barn under 16 år kan dock tillerkännas större belopp (se 2LU 1968:2). Lånets storlek i de enskilda fallen bestämmes med beaktande av utbildningskostnaden och de medel som står den studerande till buds. Lånet löper med ränta, som motsvarar normalräntan för lån från statens utlåningsfonder.

Studerande vid universitet och högskolor och andra postgymnasiala utbildningslinjer har enligt *studiemedelsförordningen*, som trädde i kraft den 1 januari 1965, i princip rätt till *studiemedel*. Dessa beräknas för varje termin till högst 70 % av basbeloppet. Detta var vid ingången av år 1968 5 700 kr. För minderårigt barn utgår dessutom barntillägg med 12,5 % av basbeloppet. Har den studerande eller, om han är gift, hans make inkomst eller förmögenhet minskas studiemedlen enligt särskilda regler. Av studiemedlen utgör för studerande, som är berättigad till oreducerat belopp, 1 750 kr. årligen *studiebidrag*. Detta bidrag erhålles i första hand och utan återbetalningsskyldighet. Resten av studiemedlen skall återbetalas enligt särskilda regler.

Budgetåret 1968/69 beräknas 92 200—96 900 studerande få studiebidrag enligt studiemedelsförordningen med i genomsnitt 1 700 kr. per studerande (prop. 1968:1 bil. 10 s. 391). Basbeloppet har från innevarande månad höjts till 5 800 kr. En höjning av studiebidraget från 1 750 kr. om året till 50 % av basbeloppet kan med nämnda utgångspunkter beräknas innebära en kostnadsökning med 103—108 milj. kr. om året. Om studiebidraget bestämmes till 35 % av basbeloppet (motsvarande 25 % av hela studiemedelssumman) visar motsvarande beräkningar en kostnadsökning på 25—26 milj. kr. per år. En höjning av det förhöjda studiebidraget enligt studiehjälpsreglementet i sådan grad, att det skulle motsvara en höjning av studiebidraget enligt studiemedelsförordningen till 50 % av basbeloppet, kan antas medföra ökat anslagsbehov med 18—19 milj. kr.

Frågans tidigare behandling

Vid införandet av det nuvarande studiesociala systemet diskuterades frågan om indexreglering av studiebidraget i studiemedelsförordningen. Föredragande departementschefen anförde i prop. 1964:138 s. 169.

Några remissinstanser har påtalat det förhållandet, att studiebidraget är det enda belopp på förmånssidan som inte indexreglerats. Jag anser det riktigtast, att ett bidrag av denna karaktär i likhet med de olika bidragen och tilläggen inom studiehjälpen och de allmänna barnbidragen fastställs i kronor. Studiebidraget kan självfallet komma att höjas genom särskilt beslut av riksdagen.

Vid behandlingen av propositionen hade *särskilda utskottet* att ta ställning till motionsyrkanden att studiebidraget enligt studiemedelsförordningen och förmånerna enligt studiehjälpsreglementet skulle göras värdebeständiga. I sitt av riksdagen i denna del godkända *utlåtande nr 1* avstyrkte utskottet motionerna och hänvisade till att en höjning av förmånerna fick bli beroende av riksdagens beslut i varje särskilt fall.

Vid envar av 1965, 1966 och 1967 års riksdagar har frågan ånyo behandlats. Riksdagen har därvid godkänt utlåtanden av *andra lagutskottet* i ämnet (1965: 47, 1966: 15 och 1967: 5). Utskottet har i utlåtandena anslutit sig till särskilda utskottets ståndpunkt.

Utskottet

I detta utlåtande behandlas motionsyrkanden, som avser höjning och indexreglering av vissa studiesociala förmåner.

Till elever i gymnasier och därmed jämställda skolformer utgår enligt studiehjälpsreglementet 75 kr. i månaden i studiebidrag. Elever som ej är bosatta på skolorten kan varje månad få resetillägg eller inackorderingstillägg med högst 100 kr. Vid sidan av dess generella förmåner kan efter särskild prövning månatligen utgå maximalt 75 kr. i inkomstprövat tillägg och lika mycket i behovsprövat tillägg. Till studerande, som påbörjar studierna efter det år de fyllt 21 år, utgår i stället för de nämnda bidragen och tilläggen förhöjt studiebidrag med 175 kr. i månaden. Samtliga förmåner utgives under pågående läsår eller kurstid. Förutom ovanstående förmåner kan studerande enligt huvudregeln erhålla studielån med högst 5 000 kr. per läsår. Förmånerna enligt studiehjälpsreglementet är ej indexreglerade.

Enligt studiemedelsförordningen är studerande vid universitet och högskolor och vissa andra läroanstalter varje termin berättigade till studiemedel med högst 70 % av basbeloppet. Har den studerande barn tillkommer barn-tillägg med 12,5 % av basbeloppet. Av studiemedlen utgör 875 kr. per termin studiebidrag, som till skillnad från övriga studiemedel erhålles utan återbetalningsskyldighet. Detta belopp är ej indexreglerat.

I motionerna I: 277 och II: 341 yrkas skyndsamt utredning och förslag om fastställande av studiebidraget enligt studiemedelsförordningen till 25 % av basbeloppet per termin och om motsvarande uppräknings av det förhöjda studiebidraget samt indexreglering av samtliga förmåner enligt studiehjälpsreglementet. I motionerna I: 408 och II: 512 hemställer motionärerna, att

riksdagen skall besluta att studiebidraget enligt studiemedelsförordningen från och med nästa läsår skall uppräknas med 245 kr. till 1 995 kr. per läsår samt att bidraget skall indexregleras enligt samma regler som gäller för studiemedlens totalbelopp. Detta synes innebära, att studiebidraget per termin skall bestämmas till 17,5 % av basbeloppet, d.v.s. 25 % av studiemedelssumman i dess helhet för samma tid.

Den pågående starka ökningen av antalet elever inom såväl de gymnasiala och därmed jämställda skolformerna som vid universitet och andra högskolor ställer stora krav på samhällets resurser. Det utrymme som kan finnas för ökat studiesocialt stöd bör enligt utskottets mening inte i första hand användas till en uppräknings av studiebidraget enligt studiemedelsförordningen. Det må också framhållas, att ett bifall till det aktuella yrkandet i motionerna I: 408 och II: 512 inte ökar den studerandes totala tillgång till studiemedel. Utskottet kan på grund av det sagda inte tillstyrka motionsyrkandet i denna del.

I fråga om de framställda yrkandena om indexreglering får utskottet erinra om att riksdagen år 1964, då det nuvarande systemet genomfördes, avlog motioner med samma syfte som de här aktuella. Vid utskottsbehandlingen framhölls att studiebidraget inom studiemedelsförordningen i likhet med de olika bidragen inom studiehjälpsreglementet och det allmänna barnbidraget borde kunna höjas endast efter särskilt beslut av riksdagen.

Vid samtliga riksdagar därefter har frågan ånyo aktualiserats motionsvägen. Motionerna har åren 1965—1967 avslagits under hänvisning till 1964 års beslut. Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande. Motionsyrkandena bör således avslås.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 277 och II: 341 samt I: 408 och II: 512, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 mars 1968

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herr Strand (s)*, fru Carlqvist (s), herrar Lars Larsson (s), Eric Carlsson (cp), Dahlberg (s), Edström (fp)*, Blomquist (h) och Blom (fp);

från a n d r a kammaren: herrar Anderson i Sundsvall (fp), Lundberg (s), Rimmerfors (fp)*, Johansson i Södertälje (s), Fredriksson (s), Johansson i Skärstad (cp)*, Göransson (s)* och Carlshamre (h).

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Eric Carlsson* (cp), *Edström* (fp), *Blomquist* (h), *Blom* (fp), *Anderson* i Sundsvall (fp), *Rimmerfors* (fp) och *Johansson* i Skärstad (fp), som ansett,

a) att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 4 med orden »Den pågående» och slutar med orden »således avslås» bort ersättas med text av följande lydelse:

»Utskottet finner skäl tala för det i motionerna framförda förslaget, att studiebidragsdelen inom studiemedelsförordningen göres värdebeständig. Likaså delar utskottet uppfattningen i motionerna I: 277 och II: 341 att de enligt studiehjälpsreglementet utgående förmånerna bör vara värdebeständiga. Utskottets principiella inställning är att de olika bidragen till studerande skall behålla det relativa värde, som de hade vid den tidpunkt, då riksdagen bestämde deras storlek.

Utskottet tillstyrker sålunda det i motionerna framförda förslaget om utredning av frågan om indexreglering av studiestödet. Däremot är utskottet inte berett att nu precisera bidragsdelen av studiemedlen och förmånerna enligt studiehjälpsreglementet till viss del av basbeloppet.»

b) att utskottet bort hemställa,

»A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 277 och II: 341 samt I: 408 och II: 512, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning beträffande frågan om värdebeständighet av dels studiebidraget inom studiemedelsförordningen, dels samtliga förmåner enligt studiehjälpsreglementet; samt

B. att motionerna, såvitt nu är i fråga och i den mån de icke besvarats genom vad utskottet under A. hemställt, inte måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»